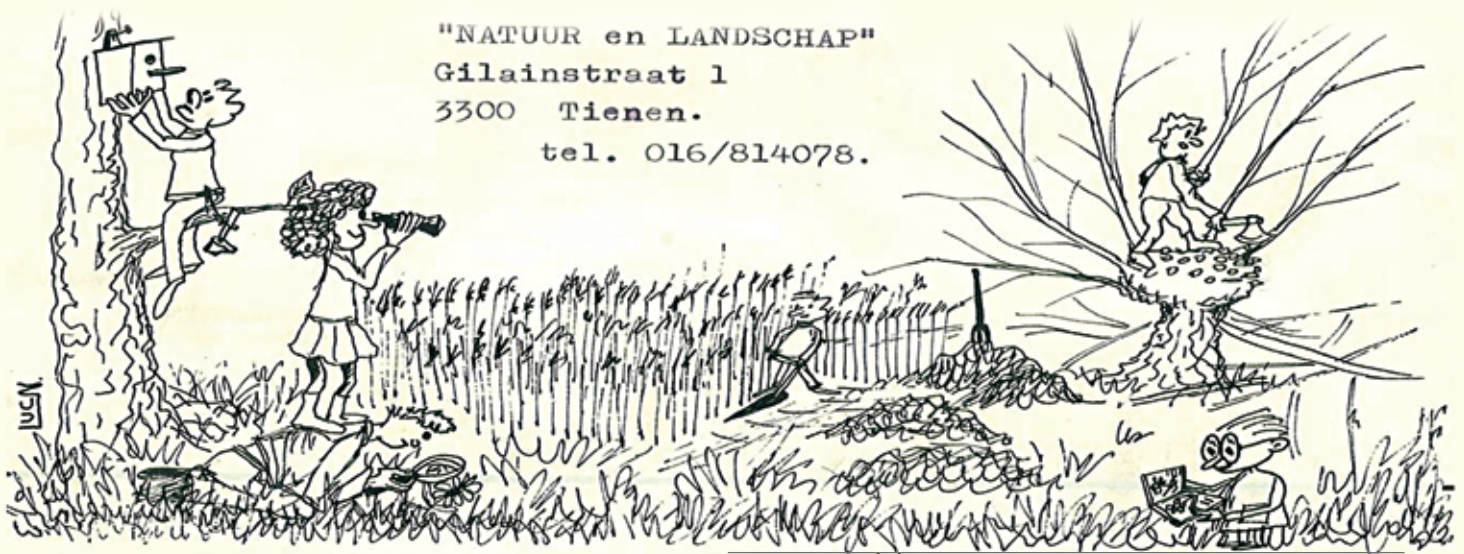

25 JAAR NATUURFONDS IN OOST-BRABANT: DROMEN VAN 'BIODIVERSITEIT IN VEELVOUD' WORDEN OMGEZET IN RIJKE NATUURGEBIEDEN.

Alhoewel ons landje bij aanvang van de natuurbescherming zeker niet ten achter liep bij andere Europese landen, is de oprichting van natuurreservaten laat (en voor vele gebieden en soorten véél te laat) van start gegaan. In het begin van de 20ste eeuw zagen in heel Europa en de Verenigde Staten tal van organisaties het daglicht die zich bekommerden om natuur, landschap en stedenschoon. De enorme industriële en technologische ontwikkelingen zouden op korte tijd het land volledig in zijn greep krijgen. Sommigen zagen het onheil voor landschappen, fauna en flora aankomen.

"NATUUR en LANDSCHAP"
Gilainstraat 1
3300 Tienen.
tel. 016/814078.

Natuur en Landschap anno 1982

Pioniers

Jean Massart was een bekend wetenschapper en professor aan de Brusselse universiteit die in zijn boek *Pour la protection de la nature en Belgique* (1912) omstandig de noodzaak van natuurbescherming aankaartte. Hij pleitte ervoor om natuurreservaten op te richten met de waarschuwing 'dat het binnen 20 jaar te laat zal zijn'. Dramatisch is dat twee jaar later deze ideeën, verschillende pioniers van het natuurbehoud en ook vele natuurgebieden letterlijk en figuurlijk in flarden geschoten werden tijdens een verschrikkelijke wereldoorlog...

De visie van pioniers zoals Jean Massart was om op een relatief beperkte oppervlakte hoogwaardige natuur te beschermen en te ontwikkelen, parallel met de op dat moment snel intensiever wordende landbouw, industrie en verstedelijking. Representatieve voorbeelden moesten worden opgericht in de verschillende geografische streken. In deze gebieden zou een maximum aan leefgebieden voor een maximum aan soorten moeten gerealiseerd worden. Het inzicht dat natuurlijke processen met hun dynamiek ten gronde liggen aan de biodiversiteit kwam pas later. In de tweede helft van de 20ste eeuw groeide vanuit Nederland het begrip dat veel soorten het in West-Europa ook konden en moesten redden met

door de mens toegevoegde 'dynamiek'. Dit zou later vertaald worden in de term 'natuurbeheer'.

Natuurreservaten te laat, te klein, te weinig

In België komen de eerste natuurreservaten pas in de tweede helft van de 20ste eeuw tot stand, maar alles behalve vanuit een gericht beleid van de overheid. Het Zwin was een privé-initiatief en rond het behoud van de Kalmthoutse Heide moest decennialang slag worden geleverd. Een echte impuls kwam er pas met het natuurbeschermingsjaar 1970 en het snel sterker worden van de natuurbehoudsbeweging in de jaren 1980 en uiteindelijk het goedkeuren van het Decreet op het Natuurbehoud in 1997.

In vergelijking met Nederland (eerste grote natuurreservaat 'het Naardermeer' in 1906) kwamen natuurreservaten voor zeer veel soorten te laat van de grond. Het oprichten ervan verliep - en verloopt - steeds meer in een sterk versnipperde en zeer speculatieve omgeving, zeker in het verstedelijkte Vlaams-Brabant. Door de versnippering van gebieden is natuurbeheer dikwijls 'dweilen met de kraan open', midden in een natuurvijandige omgeving als gevolg van verdroging, vermesting, vervuiling...

Door de rampzalige ruimtelijke ordening zijn er overal rond of in de groen bestemde gebieden andere (en hardere) belangen in het geding waardoor beleidsmakers niet de nodige keuzes pro natuur durven maken. Vanuit de ruimtelijke ordening of andere beleidsvlakken is er te weinig ondersteunend beleid met dikwijls tegenstrijdige procedures en instrumenten. Continuïteit in beleid is ook al geen sterk punt in Vlaanderen.

En middelen voor natuur zijn altijd schaars. Ondanks het feit dat Vlaanderen voor zijn economie in belangrijke mate beroep doet op diensten van ecosystemen en haar biodiversiteit, kan er weinig return van af om de ergste aantastingen een stuk te compenseren door bv. afdoende natuurreservaten te creëren. Zeker in de beginfase - en nu nog - is een groot deel van de initiatieven afhankelijk van de vrijwilligersinzet en de eigen fondsenwerving.

In het Hageland en Oost-Brabant werden de eerste aankopen van natuurterreinen door eigen fondsenwerving gerealiseerd in 1985. Verschillende jaren lag de focus op bekende gebieden als de Snoekengracht te Boutersem, het Torfbroek te Kampenhout, het Vorsdonkbroek te Gelrode, de Demerbroeken te Scherpenheuvel-Zichem en het Kastanjebos te Herent. Zeker de eerste 15 jaar konden de postzegelgrote natuurgebieden de snelle erosie van de biodiversiteit en het landschap niet tegengaan.

Resultaten vragen meer beleid met durf

Het is een feit dat heel veel soorten vandaag enkel nog in natuurreservaten voorkomen. Eerlijkheidshalve heeft dit niet alleen te maken met de zorg in die natuurgebieden, maar vooral met de verdere achteruitgang van natuur daarbuiten. Anderzijds is de unieke biodiversiteit van moerassen en trilvenen, heide en vennen, rietmoeras en waterriet, onbemeste en overstromingsgraslanden, natte en ongelijkjarige bossen... en veel van hun soorten bijna volledig afhankelijk van de beheerde natuurgebieden in Oost-Brabant.

In de natuurreservaten zelf is het hard werken om met veel kunst- en vliegwerk negatieve invloeden van buitenaf voor deze unieke levensgemeenschappen af te weren. Veel gebieden zijn nog steeds te zeer versnipperd in eigendomsstructuur waardoor deze invloeden soms onvoldoende kunnen geweerd worden. Ook de normaal te verwachten natuurtypes kunnen (nog) niet altijd gerealiseerd worden, zoals bv. moerassen in beekvalleien omwille van een te diepe ligging van beken en sloten. Versnippering bemoeilijkt het beheer en maakt het veel duurder, met veel beheerachterstand of geen gepast beheer tot gevolg. Soorten missen het toenemend gebrek aan interactie met het omgevend landschap, en

natuurlijke processen zijn uitgeschakeld en kunnen in de verstedelijkte Vlaamse context moeilijk of niet hersteld worden.

Toch is er in de Vlaamse en de Oost-Brabantse context in het bijzonder - geen enkel vergelijkbaar beleidsinstrument met dergelijke directe en duurzame positieve impact op de biodiversiteit als de beheerde reservaten. Het is dus meer dan nodig dat de natuurgebieden verder als schatkamers voor de biodiversiteit kunnen worden uitgebouwd. Hiervoor is beleid met meer durf nodig. Alvast veel mensen in onze vereniging en tal van actieve vrijwilligers staan paraat om dit te ondersteunen.

Biodiversiteit voor en door mensen

Even belangrijk, en misschien wel het belangrijkste succes van 25 jaar Natuurfonds, is de betrokkenheid en de inzet van zeer veel mensen voor deze natuurgebieden: vrijwilligers, gewone leden, omwonenden, bezoekers... Zonder die inzet waren de mooie resultaten van vandaag niet mogelijk geweest. Door allerlei acties, giften van leden en sympathisanten, sponsoring... werd de afgelopen 25 jaar meer dan 3 miljoen euro samengebracht als restfinanciering voor de aankopen van gebieden. Anno 2010 wordt binnen Natuurpunt Oost-Brabant ruim 3000 hectare in 85 verschillende projecten beschermd en beheerd!

Verschillende projecten van Natuurpunt Oost-Brabant hebben bakens verzet in het denken en omgaan met natuur. Met het in beheer nemen van de Snoekengracht werd uiteindelijk de rechttrekking van de Velpe op het laatste nippertje afgeweerd en leidde in 2008 tot grootschalige natuurontwikkeling aan de Paddepoel. Het beheren van een klein stukje Vinne in het provinciale domein in Zoutleeuw deed de geesten rijpen om tot het herstel over te gaan van het grootste natuurlijke meer van Vlaanderen. In Averbode Bos en Heide wordt de decennialange verduistering tengevolge van aangeplant naaldhout doorbroken voor herstel van de onderliggende vennen, heide en loofbos... In veel andere gebieden werd eveneens baanbrekend werk verricht of zit er iets gelijkaardigs aan te komen.

Elk project kan de kiem zijn van een echt natuur- en landschapsherstel. Een geduldige en gedurfde inzet van mensen en vrijwilligers loont. Dit is de les die moet dienen als leidraad voor de volgende 25 jaar.

*Luc Vervoort en Pieter Abts
Symposium GeefomNatuur
Natuurpunt Oost-Brabant, 27 februari 2010*